

Лідія Корсун, Нью-Йорк –
Київ. Спеціально
для «Час і Події»

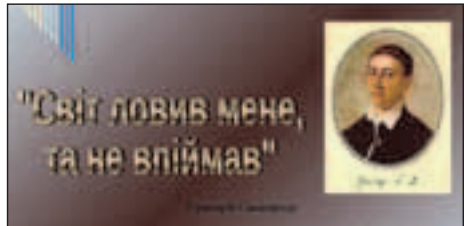
«Зі Сквородою та
Шевченком ми незнищенні»

Борис Олійник

Знову маю нагоду нагадати нашим читачам про унікальний клуб «Співуча родина», який діє при Київському міському будинку вчителя вже 22 роки, об'єднує інтелектуалів та творчих людей музично-пісенної та літературної галузей культури. Його лідери та активісти – альтруїсти-волонтери – знаходять способи забезпечити його діяльність (щомісячні зустрічі) безкоштовно.

А важливість тем, рівень та кількість учасників сцени перевершує часто рівень ринкових заходів. У «Співучій родині» дуже часто можна зустріти ексклюзив та творчі сюрпризи.

Одна з найбільш вражаючих зустрічей поточного творчого сезону, про яку варто говорити на міжнародному рівні (Київ – Нью-Йорк – Чикаго) відбулася у квітні ц. р. Тематика присвячена життю, творчості, особистості одного з найбільш великих і знакових українців – Григорія Сквороди (3 грудня 1722 року, Чорнухи, Полтавщина – 9 листопада 1794 року, Іванівка, Харківщина).

Чому саме Скворода?

«Григорій Савович Скворода – перший український філософ (просвітитель-гуманіст), поет, байкар, музикант, композитор, співак, перекладач, Великий Учитель-педагог. Про нього написано більше, ніж 5000 книг і різних публікацій, ще більше існує легенд, які передаються з вуст в уста і записані в письмових творах, проте ніхто до цього часу не може сказати: «Я знаю Сквороду» Він залишається невпіяним, але ловить нас. Бо інтерес до його життя і творчості постійно зростає.

Відомий бразильський письменник-містик Пауло Коельо, відвідавши Україну в 2006 році, в одному з інтерв'ю сказав: «Я прийшов поклонитися землі, яка народила філософа ХХІ сторіччя Григорія Сквороду». Виходить, що Скворода випередив свій час на 300 років!» (Віра Мельник, сквородознавець).

Чим для кожного з нас цікава ця зустріч, і що можемо взяти для себе навіть у переказі цієї події? Те, що її учасники зуміли донести основні постулати його філософського вчення та унікальність особистості. Дехто, можливо, лише починає опановувати це пізнання і надихнувся вивчити його більше. Іншим дав можливість зрозуміти, що все, чому він вчив і як жив сам – один зі способів вдосконалюватися кожному і таким чином вдосконалювати світ, що переживає нині гостру духовну і моральну кризу.

Ігор Якубовський – композитор, музикант, соліст дуету «Простір музики» у ролі Григорія Сквороди

Доторкнутися до безмежного світу Григорія Сквороди

(Київський клуб «Співуча родина» про великого українського мудреця, філософа-просвітителя)

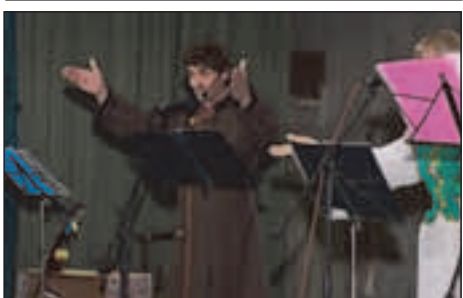
На сцені Київського міського будинку вчителя, 20 квітня 2016 р.

Передісторія сквородинського вечора у «Співучій родині»

Але спочатку про те, як зародилася ідея цього вечора. Це важливо, бо, традиційна клубна зустріч у публічному клубі «Співуча родина» стала, на мій погляд, подією. І не треба бути містиком, щоб погодитися, що сам Скворода, його безсмертний Дух об'єднав кількох ентузіастів-митців разом, щоб здійснити публічну розповідь про нього.

Було це так: багаторічні члени клубу, відомий в столиці та Україні дует лауреатів багатьох національних і міжнародних премій конкурсів, фестивалів Галина та Людмила Турчак та не менш відомий дует «Простір музики» у складі композиторів та співаків, лауреатів та дипломантів багатьох національних, міжнародних конкурсів і фестивалів Сергія Мороза та Ігоря Якубовського навесні 2015 р. підготували і провели програму «Жива душа поетова свята», присвячену дню народження Т. Г. Шевченка. Їм стало цікаво продовжити творчу співпрацю. І зупинилися на творчості Сквороди, інтерес до якого мали всі четверо. «Ми зі сестрою, – пише Людмила Турчак, – хотіли детальніше познайомитися з цією цікавою, напрочуд талановитою людиною, адже в свій час, навчаючись у київській школі, ми тільки починали знайомитися з цим ім'ям».

Композитори Ігор Якубовський та Сергій Мороз почали писати музику на ними ж підібрані сквородинські вірші. Сестри Турчак запросили до своєї творчої команди академіка НАН України, голову Інформаційно-мовного фонду в місті Києві, вченого і композитора Володимира Широкова, який теж написав музику на два вірші Сквороди і пізніше на сцені власноручно акомпанував їм на білосніжному клавеси-

ні. (Аура та образ XVIII сторіччя). Дует сестер Турчак розучує репертуар. Ігор Якубовський залучає до підготовки пісенний дует юних студентів – Дашу Вакулу та Дениса Фелька з Київського коледжу легкої промисловості, де він працює заступником директора. Одну зі своїх пісень виконали згодом на сцені у складі тріо.

Програмний директор та відповідальний секретар клубу Любов Лавриненко звернулася до сквородознавця Віри Мельник, члена Сквородинівського товариства в м. Київ, яка в 2014 р. отримала міжнародну

премію «Коронація слова» за кіносценарій «Легенда про Григорія Сквороду», з пропозицією написати сценарій вечора з врахуванням творчих напрацювань митців клубу. У результаті, отримали спеціальний сценарій у форматі літературно-музичної композиції під назвою «Сад божественних пісень Григорія Сквороди». Сценарій високопрофесійний, глибокий. Він включив інформацію про основні філософські постулати Г. С. Сквороди, фрагменти його біографії та окремі твори. Належно оцінив сценарій присутній на вечорі директор Центру сквородознавства з Переяслав-Хмельницького, доктор філологічних наук Микола Корпанюк: «З художньої точки зору він досить поетичний, цікавий, змістовний».

Отож, згадані тут учасники втілювали його на сцені як солісти, музиканти, актори і постановники. Ігор Якубовський за одностайною думкою організаторів, публіки, колег та сквородинців блискуче зіграв ще й роль Сквороди (перука, гусяче перо та свита допомогли створити реальний зовнішній образ, дуже схожий на портретного Сквороду). Але найголовніше, розуміючого його душею. Своім власним проникненням у суть його вчення Ігор Якубовський зумів донести слухачам його слово, дух, думку. Режисером-постановником цієї, скоріш, театральної вистави, ніж композиції, була Людмила Турчак. А вдвох зі сестрою Галиною виконували ще й ролі ведучих. Сергій Мороз проявив ще й мистецтво художнього читання, виконавши дві знакові байки Сквороди. Це був загоджений гурт «зіграних» між собою талановитих однодумців, залюблених у пісню, музику, інтелектуальне літературне слово, і головне, об'єднаних жагою і пізнання, і популяризації вчення, ідей, поетичної спадщини Великого Українця.

Як і в професійній театральній виставі, дія відбувалася на фоні класичної музики композиторів XVIII сторіччя, на моніторах демонструвалися фотозображення (портрети та афоризми Григорія Сквороди, сквороди-

нівські місця, його музеї в Переяславі та на Харківщині, їх експонати). Відеоряд підготувала член клубу Наталя Полтавець.

Штрихи життєвого шляху Григорія Сквороди

Народився Григорій Савович Скворода в 1722 р., в с. Чорнухи, Полтавської губернії, в небагатій козацькій родині. Від природи мав добрий голос та здібність до навчання. Вчився в церковноприходській школі. Потім – у Києво-Могилянській академії, навчаючись там 12 років із п'ятирічною перервою. Вивчав риторику, філософію, богослов'я, риторику, поетику, шість чи сім іноземних мов, включаючи грецьку, латину і навіть давньоєврейську. Біографи не одностайні: закінчив він Академію чи ні, бо навчався з великою перервою. Але знання отримав глибокі. Перерва в навчанні викликана тим, що, маючи прекрасний голос, пройшов конкурс хориста придворної капели цариці Єлизавети і два роки був учасником хору. Вирізнявся серед інших. Мав можливість залишитися там капельмейстером. Відмовився. Поїхав в Європу спочатку у складі царської експедиції і 5 років перебував там. Вивчав філософію, літературу, природничі науки. Повернувся в Україну іншою людиною, мислителем «нової» європейської думки. Його світогляд формувалася під впливом грецької філософії (його навіть називають українським Сократом), європейського просвітництва та української народної поетичної творчості. А його вчення засновано на християнській і народній моралі. Був

віруючою людиною, але не визнавав церковних догм.

В Україні два роки викладав пістику в Переяславському, а потім сім років у Харківському колегіумах. В обох

Ігор Якубовський та студенти Даша Вакула і Денис Фелько виконують пісню на слова Г. С. Сквороди, муз. І. Якубовського «Вже хмара пройшла. Райдуга в небі грає»

випадках був звільнений через навчання за своїми нестандартними програмами. Між викладанням у колегіумах років шість навчав сина поміщика Томари (Василь Томара став у майбутньому дипломатом), але теж був звільнений за використання нестандартної методики.

Після звільнення з Харківського колегіуму протягом 25 років – мандрівний філософ. Писав філософські трактати, байки прозою, вірші. У торбині своїй завжди тримав Біблію та 33 своїх діалоги (трактати). Своєї домівки не мав. Жив у друзів. Для всіх був бажаним. До нього – його знань, доброти і приязного характеру – тягнулися люди. Селяни знали його, вважали своїм. («Жереб мій із бідняками, але з мудрістю без меж»).

До всіх людей ставився з повагою, незалежно від соціального стану, бо цінував їхню духовність, а не походження. Був майже аскетом. Вдовольнявся мінімумом потрібного. Допомігав простим людям, зцілював їх, володіючи особливим даром для цього. Ще при житті став культовою особою.

Його постійно намагалися приручити: пропонували і владні, і церковні високі посади. Навіть цариця Катерина не спо-

Дует «Сестри Галина і Людмила Турчак» (у центрі) та дует «Простір музики» Ігор Якубовський (ліворуч), Сергій Мороз (праворуч) – основні виконавці літературно-музичної композиції «Сад божественних пісень»

Людмила Турчак – режисер та співведуча ввечера, солістка

Сергій Мороз – композитор, соліст дуету «Простір музики»

кусила Петербургом. Цінував понад усе свободу. Навіть відмовився від особистого щастя, кохаючи все життя одну жінку. Він знехтував матеріальним, владою над людьми та славою в ім'я свободи, служіння Духу та своєму покликанню.

Помер у 1794 році і похований в маєтку поміщика Андрія Ковалівського, на Харківщині. Нині це село Сквородинівка з його музеєм. Свої рукописи передав своєму учневі та другу Михайлові Ковалінському, який і написав першу біографію свого Вчителя, залишив про нього свої спомини.

Існує легенда, що він знав про час своєї смерті і підготувався до цього. Навіть викопав собі могилу. Відомий усім надпис на своїй могилі «Світ ловив мене, але не впіймав» замовив задалегідь.

Він випередив свій час і довго залишався загадкою.

Мудрець XVIII ст. – сучасний і актуальний у XXI-му

«Його називають українським Сократом, Діогеном, Піфагором і «першим безхатченком», бо він ніколи не мав свого житла; Майстром, який усе життя присвятив тлумаченню Біблії та єретиком, який не визнавав церковні обряди, пророком і чаклуном, який творив чудеса, зцілював хворих, знав мову тварин, спілкувався зі силами Природи. Одні ставили його портрети на покуті поряд з іконами, а інші зневажали» (Віра Мельник, зі сценарію).

Скворода (Якубовський) та ведучі вистави-композиції (сестри Турчак) розповіли аудиторії дещо з його вчення згідно зі сценарієм. Майже все з цього нам прийнятне і може бути помічним.

Пізнай самого себе

«О, Боже мій! Яке важке все те, що ненадійне і дурне! Яке легке і солодке все, що істинне і потрібне! Головне – пізнати себе, пізнати в собі ІСТИННУ ЛЮДИНУ!

«Не тіло, а Душа є людиною». Пізнай свою душу, яка приходиться постійно у світ, обираючи нове тіло. «Є тіло земляне – тимчасове, його душа скидає, як старий одяг, а істинне тіло – не видиме – це Душа і думки людини».

«Думки, наче повітря. Його годі побачити, але воно твердіше від землі і сильніше від води: ламає дерева, руйнує будівлі, жене хвилі і кораблі, їсть залізо і камінь, гасить вогонь. Так і думки сердечні. Наче їх не видно, але від цієї іскри виникає пожежа, хвилювання і руїни, від цього зерна залежить ціле дерево нашого життя. Коли зерно добре, то й добрі плоди».

Афоризми:

«Щастя твоє в тобі самому: пізнавши себе, пізнаєш усе, а не пізнаєш себе, ходитимеш у темряві».

«Що посієш, те й пожнеш. Думки ви-

значають зміст і наповнення життя людини».

«Життя людини – шлях пізнання себе, самовдосконалення, примноження Духу».

Пізнати себе самого – спостерігати за своїм внутрішнім світом наодинці зі самим собою, за своєю поведінкою, аналізувати свої не тільки позитивні а й негативні сторони. Зуміти бачити себе справжнім, а не таким, яким бачать тебе люди чи навіть ти сам. Чесно знайти відповідь на питання: хто я, що я хочу. Філософ наголошував, що пізнання себе самого – це шлях до самовдосконалення. Перш за все, свого Духу. А ще – шлях до щастя.

Щастя

Не той щасливий, хто багато має, а хто задоволений тим, чим володіє

Щастя, – вважає філософ, – може мати кожна людина, бо «воно скрізь і завжди з нами: як риба у воді, так і ми в ньому, і воно біля нас шукає нас самих». Так, його всі прагнуть та не всі його правильно розуміють. Більшість людей шукають щастя в багатстві. Скворода зневажав багатство, вважав, що від надмірності все зло на землі: заздрість, агресивність, злодійство, вбивства, війни, навіть загибель імперій. «Багатою людей багатство пожерло, наче повинь всесвітнього потопу...» (Скворода Г. С. Розмова про істинне щастя. – Харків, 2002).

Він зневажав і славу, і владолюбство. Недарма відмовився від усіх спокус чинами, офіційним статусом вченого, навіть професорство двічі втрачав, бо для цього треба було дотримуватися офіційних правил і канонів. Зате він отримав більше: лише способом свого життя навчав інших. І став Великим Учителем для своїх сучасників і майбутніх поколінь. І пізнання самого себе Скворода здійснював все своє життя. Тому, мабуть, і прагнув самотності, бо найвище щастя для нього – досягнення глибин власної душі. Він не прагнув самоізоляції, він прагнув самовдосконалення.

Афоризми:

«Чи не дивно, що один у багатстві – бідний, а інший у бідності – багатий».

«Не шукай щастя за морем, не проси його в людини, не прагни в палаці, не плазуй землею кулею, не блукай Єрусалима-ми... Істинне щастя – всередині нас».

«Солодке пізнає пізніше той, хто може проковтнути неприємне».

«Я зневажаю Крезів, не заздрю Юліям, байдужий до Демосфенів, жалю багатих... Я ж, якщо маю друзів, відчу-

ваю себе не лише щасливим, але й найщасливішим».

Споріднена праця і мир у душі

За Сквородою, людина щаслива тоді, коли виконує «споріднену працю» – ту, яка їй подобається і приносить суспільству користь. Така людина завжди матиме гармонію і мир у душі.

Ця формула надважлива: пізнати своє покликання згідно зі своєю природою. Робити те, що тобі подобається. Не важливий твій статус. А важливо, як ти себе почуваш, виконуючи певну роботу. Чи не насилуєш себе... Це філософ називав «спорідненою працею».

«Хто спотворює і знищує будь-яку справу? Неспорідненість! Хто умертвляє Науки й мистецтво? Неспорідненість! Хто безчестив священницький і чернецький чини? Неспорідненість. Вона всякій посаді – внутрішня отрута і вбивця» (Г. Скворода.)

І пояснив оце щастя улюбленої справи формулою «Рівна нерівність. Перед Богом усі професії рівні. Не треба порівнювати себе

бесне, навіки згинула, як видно з переказів, за те, що почала вчитися літати в Орла. Сам сатана таке вигадав...

– Слухай-но, дурепю! – обірвав її проповідь Орел. – Не тому загинула премудра твоя прабаба, що літала, а тому що взялася не за свою справу. – Літання ніколи не гірше за повзання».

Свобода внутрішня і зовнішня

І ще одна умова щастя за Сквородою – свобода. Він «шанував свободу як найвищу цінність людського життя, тлумачив свободу як характерний для мудрого чоловіка душевний спокій...» За Сквородою, внутрішня, істинна людина є вільною. І вона прямує до Бога. У своєму житті він не дозволив жодного разу нікому одягти пута типових тому часів благ, тобто, посягнути на свою свободу. І це істинно так: «Світ ловив його, але не впіймав». Він зумів зберегти в чистоті той скарб, який найбільше цінував – Свободу. Пов'язував «сродну працю» зі свободою: людина стає духовно вільною, коли займається тим, що любить і до чого має здібності. Гармонійність людини і справи, якою вона займається, дарують їй особисту свободу. Все так просто, тому геніально.

Про свободу зовнішню сказав у вірші «De Libertate»: «Що є свобода? Добро в ній яке? // Кажуть, неначе воно золотее? // Ні ж бо, не злотне: зрівнявши все злото. // Проти свободи воно – лиш болото».

«І він найбільше в світі цінував Свободу і Любов. «Любов виникає з любові. Коли хочу, щоб мене любили, я сам перший люблю».

Любов – усе. Що дає основу? – Любов! Що творить? – Любов! Що зберігає – Любов!

Що дає насолоду? – Любов! Вона – початок, середина й кінець. Альфа і омега». (Зі сценарію).

Мистецтво жити

Скворода навчав своїх учнів та оточення і мистецтву побутового життя: як харчуватися, скільки треба спати, їсти, пити, які книги читати, як обирати друзів.

Ось його лист до свого учня Михайла Ковалінського: «Найдорожчий друже Михайле! Дехто, як каже Сократ, живе, щоб їсти й пити, а ж навпаки – їм, щоб жити. Хоч більшість зовсім не знає, що значить жити, об'їдаються м'ясом і обпиваються різними хмільними напоями. Тому найважливе мистецтво – навчитися жити... Ми уникаємо хворих тілом, щоб вони не могли нас заразити різними хворобами, але охоче підтримуємо

ФРАГМЕНТ ГЛЯДАЦЬКОГО ЗАЛУ КИЇВСЬКОГО МІСЬКОГО БУДИНКУ ВЧИТЕЛЯ. ВЕЧІР «САД БОЖЕСТВЕННИХ ПІСЕНЬ», 20 КВІТНЯ 2016 Р.

з кимось іншим. Бог – як фонтан. А кожний з нас – це посудина. Посудина різної величини. І Бог щедро заповнює всі посудини.

І щастя – це те, що в нас всередині. А не те, що мають інші. Інші можуть лише допомогти собі зрозуміти і знайти себе.

Афоризми:

«Щасливий той, хто має мир у душі та споріднену працю».

«... Найнижча посада буває людині причиною щастя, коли до неї є природний нахил».

Про «сродну працю» – його байка «Орел і черепаха», прочитана Сергієм Морозом:

«На похилі до води дубі сидів Орел, а поблизу Черепаха своїй браті проповідувала так:

– Пропадай воно, оте літання!.. Покійна наша прабаба, дай Боже, їй Царство Не-

Микола Корпанюк - відомий сквородинознавець, директор Центру сквородинознавства при Переяслав-Хмельницькому педагогічному університеті заохоплено втіляє організаторів, виконавців та глядачів ввечера

Людмила Турчак (крайня справа) від імені виконавців композиції говорить завершальні слова на честь Великого Українця, філософа-просвітителя Григорія Сквороди

Президент клубу «Співуча родина», професор Галина Лактенова, згідно з традицією, відкриває і завершує клубну зустріч, нестандартно, поетично підводячи підсумки і дякуючи всім учасникам дійства та спонсорам

